

Valgdeltagelsen og de sociale netværk
- multivariat analyse af den kommunale valgdeltagelse 2009
baseret på registerdata

Yosef Bhatti & Kasper Møller Hansen

Institut for Statskundskab, Københavns Universitet
Arbejdsrapport. November 2010/6

**Institut for Statskundskab
Københavns Universitet
Øster Farimagsgade 5
Postboks 2099
1014 København K**

**ISSN 0906-1444
ISBN 87-7393-632-4**

Indholdsfortegnelse

Indledning	2
Generelle træk ved valgdeltagelsen	4
De unge – løsrivelsen fra forældrene	6
De ældre – den gradvise afkobling fra det sociale netværk	9
Ikke-vestlige nydanskerne – den negative sociale arv	11
Konklusion – at stemme smitter	14
Bilag 1: Smider vi integrationssucceserne ud?	18
Referencer	27

Indledning

Denne rapport er anden afrapportering fra projektet om den kommunale valgdeltagelse 2009 - finansieret af Integrationsministeriet samt Indenrigs- og Sundhedsministeriet - hvor mere end 2,3 mio. af de stemmeberettigedes deltagelse eller mangel på samme ved valget er samkørt med socio-demografisk karakteristika fra Danmark Statistik. På den måde er deltagelsen ved kommunalvalget i denne rapport udtryk for den faktiske valgdeltagelse og ikke blot, om vælgeren har tilkendegivet i fx en survey, om de har stemt eller ej. I den første afrapportering (Bhatti & Hansen 2010a) findes en præcis beskrivelse af projektet og en deskriptiv redegørelse af valgdeltagelse fordelt på forskellige socio-demografiske grupper.

I denne rapport opsummerer vi effekterne af de enkelte socio-demografiske karakteristika (fx køn, uddannelse, etnicitet, forældre stemmer mv.) på valgdeltagelsen. Alle effektestimaterne baserer sig på såkaldte binomiale logistiske regressionsanalyser, som kan bruges til at isolere effekten af det enkelte karakteristikum på valgdeltagelsen, når effekten fra alle andre faktorer holdes konstant. De binomiale modeller er specificeret med de variable, den internationale valgdeltagelseslitteratur har fundet påvirker deltagelsen (Wolfinger & Rosenstone 1980). Desuden har den høje kvalitet af dataene i dette studie tilladt at tilføje en række nye variable. Når vi præsenterer resultaterne fra de binomiale logistiske regressionsanalyser, vil vi i rapporten anvende ændringer i forudsagte sandsynlighed for at stemme. Fx er ændringen i sandsynligheden for at stemme -1 procentpoint for mænd. Det betyder, at mænd stemmer et procentpoint mindre end kvinder, når vi tager højde for effekten af alle andre variable i modellen.

For en mere teknisk gennemgang af resultaterne henviser vi undervejs vores egne udkast til videnskabelige artikler, som alle kan hentes fra hjemmesiden www.cvap.polsci.ku.dk/valgdeltagelse. Det er disse videnskabelige artikler, som rapporten opsummerer. Det er altså muligt at finde uddybende analyser om de enkelte emner i artiklerne. Hjemmesiden rummer også geografiske kort over valgdeltagelsen i de enkelte kommuner ved kommunalvalget i november 2009.

Rapporten er struktureret som følger. Efter denne indledning ser vi på den overordnede valgdeltagelse hos tre centrale grupper – de unge, de ældre og nydanskerne – samt de generelle faktorer, der påvirker valgdeltagelsen. De tre grupper er særlig interessante, da de har markant lavere valgdeltagelse end resten af befolkningen. I de tre efterfølgende afsnit zoomer vi grundigere ind på de tre grupper hver for sig for at forklare, hvilke faktorer der virker mobiliserende og demobiliserende på dem. Nogle af faktorerne – som fx uddannelse og familie er tværgående – mens andre faktorer som fx at flytte hjemmefra er

særlig relevante for bestemte grupper. Til sidst opsummerer vi de generelle træk fra undersøgelsen.

Som bilag til rapporten har vi vedlagt en kort diskussion af konsekvenserne ved måden, man definerer gruppen af indvandrere og efterkommere på. For at sikre sammenlignelighed med den øvrige litteratur indenfor integrationsområdet baserer vi os i denne rapport og de underlæggende artikler på den gængse definition af efterkommere. Som vi diskuterer i bilaget, har denne definition imidlertid den svaghed, at man faktisk bortdefinerer de personer, der har integreret sig mest i det danske samfund ved fx at gifte sig med en etnisk dansker. Det forhold bør man på alle integrationsområder være opmærksom på, når man sammenligner performance på tværs af generationer.

Udover hvad der omtales i denne rapport, henviser vi til Bhatti & Hansen (2010g) for en diskussion af de offentlige ansattes valgdeltagelse. I den artikel viser vi, at offentlige ansatte har betydelig højere deltagelse end privatansatte, og at dette i særlig grad gælder regionale og kommunalt ansatte. Vi henviser desuden til Bhatti & Hansen (2010h) for en diskussion af valgdeltagelsen i relation til kommunalreformen. Analyserne her finder nogen – men ikke endegyldig evidens – for, at kommunalreformen påvirkede valgdeltagelsen negativt. Under alle omstændigheder kan kommunalreformen ikke alene forklare det betydelige fald i deltagelsen, der skete fra 2005 til 2009, dersom en væsentlig del af faldet skete i de kommuner, som ikke blev sammenlagt. Endelig diskuterer denne artikel også effekten af de seneste års lukning af valgsteder. Hovedkonklusionen er her, at den øgede gennemsnitlige afstand for vælgerne mellem bopæl og valgsted har en negativ effekt på valgdeltagelsen, om end effekten ikke er lineær. Har man kort til gennemsnitlig afstand til valgstedet, gør ekstra distance en forskel. Kommer man først over et par km. fra det nærmeste valgsted, er der ingen eller begrænset effekt af yderligere afstand.

Vi skyldes de samme mennesker, som hjalp os med den seneste rapport, en stor tak i forbindelse med denne. Jørgen Elklit, Birgit Møller, Palle Svensson og Lise Togeby fra Århus Universitet gennemført i 1997 og 2001 tilsvarende analyser af denne art og har været en stor inspiration for arbejdet. Bjarne Fog fra Institut for Geografi og Geologi har adskillige gange stilet sin ekspertise til rådighed for os. Daniel G. Pedersen og Sune Nygaard Jensen har været uundværlige studentermedhjælpere. KMD og Danmarks Statistik har leveret en stor del af projektets data. Endelig har Indenrigsministeriet og Integrationsministeriet taget initiativ til undersøgelsen og indgået i et fortrinligt samarbejde undervejs. En særlig tak til Mette Kjærgaard Thomsen, som har været Integrationsministeriets tovholder gennem processen.

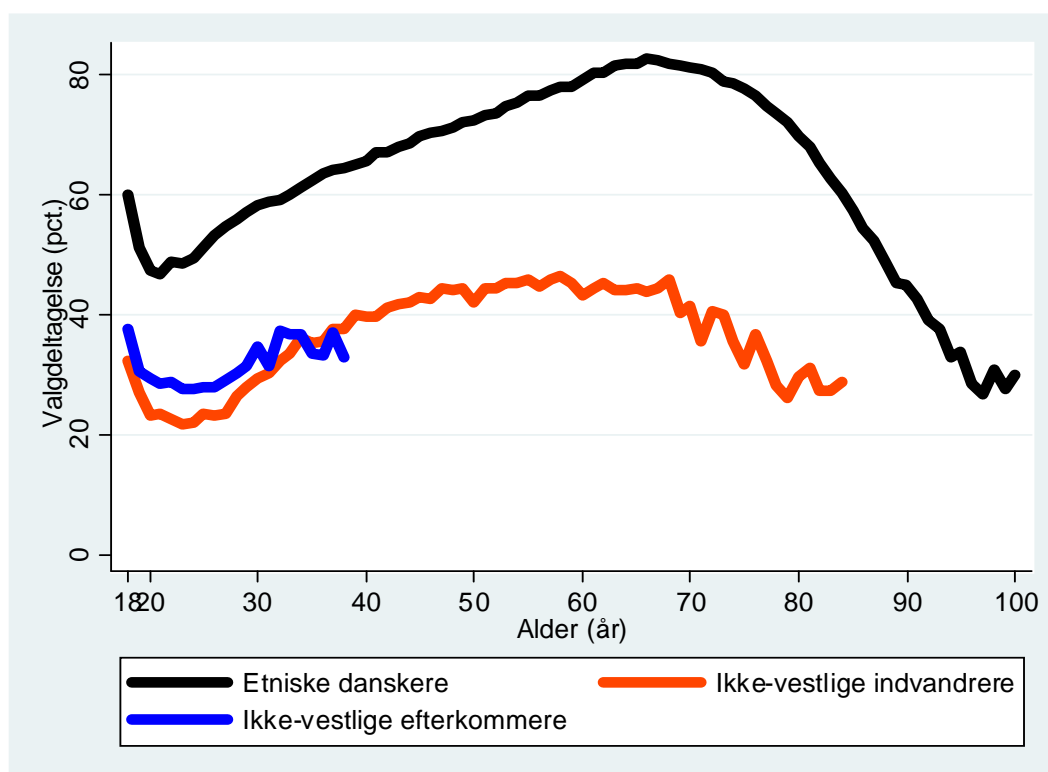
Generelle træk ved valgdeltagelsen

Der er en meget stærk sammenhæng mellem uddannelsesniveau og valgdeltagelse. Blandt alle de stemmeberettigede øger en lang videregående uddannelse valgdeltagelse med hele 19 procentpoint i forhold til en grundskole uddannelse som højeste uddannelsesniveau, når andre variable holdes konstante. Derudover er herkomst en meget central variabel. Vi kan se at stemmeberettigede med ikke-vestlig herkomst stemmer 19 procentpoint mindre end stemmeberettigede med dansk herkomst, når vi tager højde for alle andre faktorer (se Bhatti & Hansen 2010h for en analyse af samtlige stemmeberettigede).

Det er velkendt i litteraturen, at der er stor forskelle på valgdeltagelsen igennem livet (Wolfinger & Rosenstone 1980). De unge stemmer mindst, og de midaldrende stemmer mest. Det gør sig også gældende i Danmark anno 2009. Som det fremgår af figur 1, er de unges valgdeltagelse med 40-60 pct. markant lavere end midaldrende medborgeres (over 80 pct.). Efter de ca. 65 år falder deltagelsen kraftigt igen, efterhånden som man bliver ældre.

I de fleste lande stemmer indvandrere og efterkommere også væsentlig mindre end den etniske majoritet (Elklit et al. 2005). Som det også fremgår af figur 1, stemmer ikke-vestlige indvandrere og ikke-vestlige efterkommere i Danmark ca. 30 procentpoint mindre end etniske danskere, og forskydningen er forholdsvis parallel gennem livet.

Figur 1. Valgdeltagelsen fordelt på alder og etnicitet (kommunalvalget 2009)

For at forstå præcist hvordan de forskellige faktorer er i spil, fokuserer vi i denne rapport på de tre grupper, som skiller sig ud i figur 1. Dvs., de unge, de ældre og nydanskerne fra ikke-vestlige lande.

De unge skiller sig ud på to måder. Unge har betydeligt lavere deltagelse end midaldrende – valgdeltagelsen ligger helt nede under 45 pct. for nogle aldersgrupper. Lige så interessant er det dog, at der er en markant faldende valgdeltagelse i de unges første år som stemmeberettigede. Faktisk falder valgdeltagelsen med mere end et procentpoint pr. måned, de unge er ældre end 18 år på valgdagen. Det kan umiddelbart virke overraskende, men som det vil vise sig, er en af hovedforklaringerne på denne udvikling ombruddet i de unges social netværk, som sker i forbindelse med, de flytter hjemmefra.

De ældre skiller sig ud ved at have en stødt faldende valgdeltagelse fra ca. 65 års alderen - en udvikling som i høj grad handler om at bliver afkoblet sit sociale netværk, når fx ens ægtefælle dør. Desuden bliver de ældres helbred naturligvis gennemsnitligt dårligere med alderen. Selvom ældres faldende valgdeltagelse ikke har fået særlig meget opmærksomhed indtil nu, bliver den vigtig i de kommende år, når den danske befolkning langsomt bliver ældre og nogle grupper af ældre lever stadig længere. Derfor er det afgørende at forstå, hvilke mekanismer, der gør sig gældende for denne befolkningsgruppe.

Endelig skiller nydanskerne sig ud ved markant lavere valgdeltagelse gennem hele livsforløbet. Det gælder både indvandrere og efterkommere. Det er i særdeleshed overraskende, at efterkommernes demokratiske integration ikke er markant bedre end indvandrernes, da efterkommere er født i Danmark. Som vi ser for andre grupper, spiller variable som uddannelsesniveau, integration på arbejdsmarkedet mv. en stor rolle for nydanskerne, men disse faktorer er svagere i relation til at påvirke valgdeltagelse end for etniske danskere. Modsat er påvirkningen fra efterkommernes forældre lidt stærkere end blandt de etniske danskere. For efterkommernes vedkommende synes netop den sociale arv fra forældrene at være en betydelig del af forklaringen på den lave valgdeltagelse.

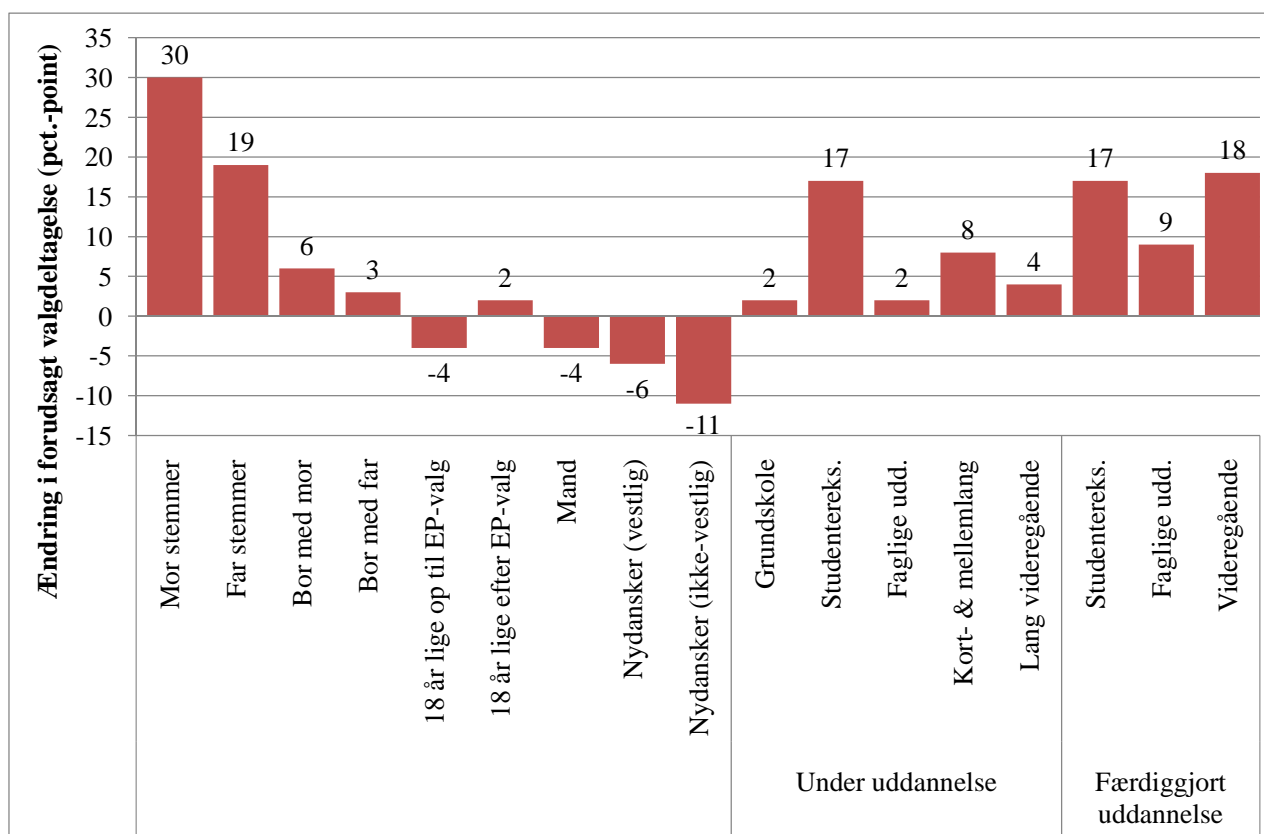
En gennemgående pointe for alle grupper er, at det sociale netværk er afgørende for valgdeltagelsen. Vi er stærkt påvirkede af de normer, der hersker i vores omgangskreds og blandt de personer, vi bor sammen med, hvilket blandt andet giver sig til udtryk ved, at vi stemmer, hvis dem vi bor med også gør det (fx Bhatti & Hansen 2010b; Bhatti & Hansen 2010c; Nickerson 2008). Generelt har personer med et stærkt socialt netværk større valgdeltagelse end andre. De har nogen at diskutere politik med og nogen, der minder dem om at stemme. Som analyserne også vil vise, er det imidlertid ikke lige meget, hvem ens

sociale netværk består af. Desto mere politisk interesseret netværket er, desto stærkere er den sociale norm om at stemme i ens omgangskreds alt andet lige, og desto større chance er der derfor for, at man selv stemmer. Den største påvirkning har man fra dem, man bor sammen med. Vælger ens ægtefælle fx at stemme, bliver man direkte konfronteret med hendes/hans valg og skal tage et næsten demonstrativt valg om ikke at stemme, hvis man ønsker at blive hjemme på sofaen. Omvendt kræver det noget ekstra selv at gå ned og stemme, hvis ens ægtefælle ikke ønsker at deltage ved valget. Samtidigt er det at stemme en vane, som etableres tidligt i livet, hvilke især gør, at de unge og deres netværk bør være i fokus, hvis vi ønsker at styrke valgdeltagelsen fremover (Denny & Doyle 2009; Gerber et al. 2003; Franklin 2004; Plutzer 2002).

De unge – løsrivelsen fra forældrene

For at fokusere på de unges valgdeltagelse har vi analyseret aldersgruppen af 18- til 21 årige separat. Som vi så i figur 1, er de unges valgdeltagelse med 40-60 pct. markant lavere end de midaldrende medborgeres, som er over 80 pct. for enkelte aldersgrupper. I figur 2 opsummeres de væsentligste faktorer, som påvirker de unges valgdeltagelse. Alle effekterne er den unikke effekt i procentpoint af den givne faktor – dvs., når alle andre relevante faktorer er holdt konstante. Fx er effekten ved at bo med sin far 6 procentpoint. Det vil sige, at hvis en i øvrigt gennemsnitsperson i aldersgruppen, der ikke bor med sin far, har 45 pct.'s sandsynlighed for at stemme, vil en person, der har de samme karakteristika, men bor med sin far, have en sandsynlighed for at stemme på 51 pct. - altså en effekt på 6 procentpoint.

Figur 2. Effekten af centrale faktorer på 18-21 åriges sandsynlighed for at stemme

Ændringerne i sandsynligheder er beregnet ud fra en binomial logistisk regression. Ændringerne svarer til partielle effekter for de enkelte variable. Referencekategorier er: mor stemmer ikke, far stemmer ikke, bor ikke med mor, bor ikke med far, flyder ikke 18 lige op til EP-valg, fylder ikke 18 lige efter EP-valg, kvinde, dansk herkomst, ikke under uddannelse og grundskole. Variablene er holdt konstante ved deres middelværdi – 0,74 (mor stemte), 0,74 (far stemte), 0,61 (bor med mor), 0,52 (bor med far), 0,02 (18 år lige op til EP-valg), 0,02 (18 år lige efter EP-valg), 0,52 (mand), 0,01 (nydansker, vestlig), 0,08 (nydansker, ikke-vestlig), 0,02 (grundskole), 0,39 (studentereks.), 0,21 (faglig uddannelse), 0,05 (kort- og mellemlang), 0,00 (lang videregående), 0,19 (studentereksamen, færdiggjort), 0,01 (faglig uddannelse, færdiggjort), 0,00 (videregående, færdiggjort). I modellen er foruden de ovenfor viste variablene også kontrolleret for alder, indkomst, kommune- og adresseanciennitet, statsborgerskab, civilstand samt forældernes uddannelsesniveaue og indkomst (se Bhatti & Hansen 2010b).

Som det fremgår af figur 2, er det, der uden sammenligning har størst betydning, om forældrene stemmer. Den sociale arv er meget stærk (se også Bhatti & Hansen 2010b; Plutzer 2002; Wolfinger & Wolfinger 2008; Andolina et al. 2003). Fx har en ung (18-21 årig), hvis mor stemte, hele 30 procentpoint højere sandsynlighed for at stemme end en ung, hvis mor undlod stemte. Hvis faren stemte, har den unge tilsvarende 19 procentpoint højere valgdeltagelse, end hvis faren ikke stemte. Disse effekter er vel at mærke efter, at effekten af alle forældernes øvrige karakteristika som deres uddannelsesniveaue og indkomst er fjernet. Den sociale arv er altså overraskende stor – de unge overtager i høj grad deres forældres tendens til at stemme eller undlade at stemme. Da forældrenes valgdeltagelse er kraftigt

påvirket af socio-økonomiske faktorer, betyder det i praksis, at unge der kommer fra vanskelige sociale kår er mindre politisk aktive end andre unge grundet den sociale arv.

Der er en positiv effekt på næsten 10 procentpoint ved at bo med begge sine forældre (omkring 6 procentpoint med moren og 3 procentpoint med faren). Det skyldes, at når man bor hjemme, er man påvirket af forældrenes gennemsnitligt høje valgdeltagelse, mens man når man bor ude i højere grad er påvirket af jævnaldrende kammerater, der typisk stemmer betydelig sjældnere. Det skyldes basalt set, at det at gå til valg ikke kun er en individuel handling, men også handler om den sociale påvirkning, man bliver udsat for i ens husholdning (Christakis & Fowler 2009; Nickerson 2008). Når man flytter hjemmefra, mindskes koblingen til forældrene, der typiske stemmer meget, mens påvirkningen fra de jævnaldrende, der typisk stemmer mindre, øges. Det skal understreges, at effekten er en gennemsnitseffekt. Stemmer ens forældre ikke, kan det have en positiv effekt at flytte hjemmefra, da den påvirkning, der bliver mindre, er negativ.

At forældrenes påvirkning af de unge mindskes kraftigt, når de unge flytter hjemmefra, viser den store betydning ens umiddelbare social netværk for valgdeltagelsen (Bhatti & Hansen 2010b). Skifter man primært netværk, bliver man udsat for nye påvirkninger. Det skal dog understreges, at forældrenes effekt på intet tidspunkt tilnærmelsesvist forsvinder - bl.a. da de gennem opdragelsen har haft en dyb indflydelse på barnets primære socialisering. Selv blandt de 55-årige kan man finde en forældreffekt på næsten 10 procentpoint pr. forælder (Bhatti & Hansen 2010b).

Et højt uddannelsesniveau såvel som det at være i gang med en uddannelse har også en betydelig effekt. Det skyldes sandsynligvis, at det at være i uddannelse giver adgang til et stærkt socialt netværk, hvilket er afgørende for tilbøjeligheden til at stemme, ligesom det giver samfundsmæssig viden, som igen virker motiverende for at stemme. Ligeledes vil de mest politisk interesserede være mere tilbøjelige til at uddanne sig.

Mænd har lavere valgdeltagelse end kvinder – selv når man tager højde for alle øvrige variable. Det er altså noget, der tyder på, at hvor det før 1970'erne var kvinderne, der fik den svageste politiske socialisering, er det i dag mændene, der sakker bagud.

Analysen viser også, at de unge vælgere, som netop havde mulighed for at stemme til EP-valget, idet de fyldte 18 år i de fire uger op til Europa-Parlamentsvalget den 7. juni 2009, stemmer fire procentpoint mindre end andre unge. De unge, som fyldte 18 år i de fire uger lige efter EP-valget, stemte to procentpoint mere end andre unge. Det viser, at der er en ekstra entusiasme omkring at stemme for første gang. Den unge, der lige akkurat ikke kunne stemme ved EP-valget, vil blive endnu mere opmærksom på det efterfølgende valg

(Meredith 2009; Franklin & Hobolt 2010). Tillige vil ens omgangskreds sandsynligvis i højere grad være opmærksom på ens mulighed for at stemme for første gang jo tættere førstegangsvalet er på ens 18 års fødselsdag og dermed hjælpe den unge med at huske at stemme. Endelig vil valget, hvis man bliver 18 år kort før, være en af ens første muligheder for at udøve sin nyvundne myndighed, hvilket kan virke motiverende for at stemme.

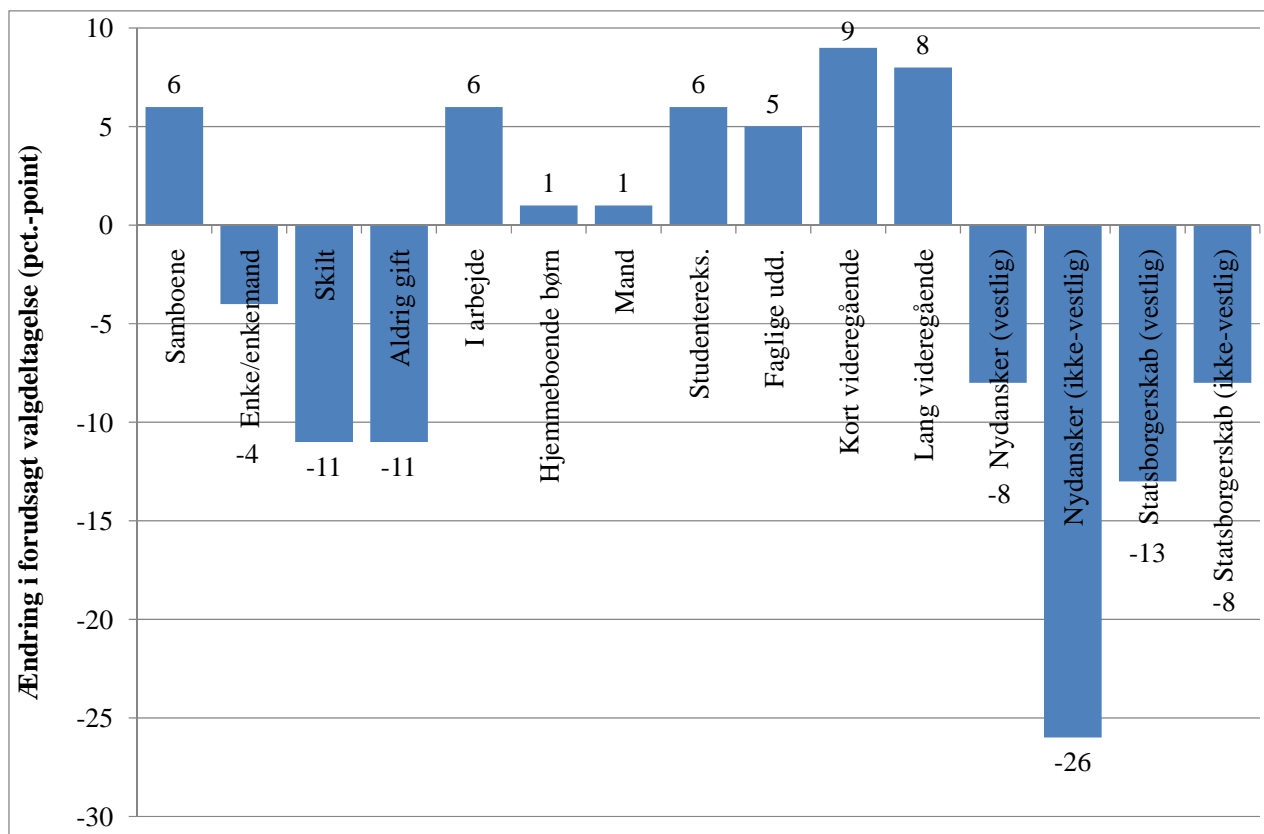
En særlig mobiliseringsudfordring er de unge med en anden etnisk baggrund end dansk. Ikke-vestlige nydanskere unge stemmer 11 procentpoint mindre end etniske danskere, selv når man tager højde for deres forældres lave deltagelse. Nydanskere klarer sig altså endnu dårligere, end man ville forvente ud fra deres sociale arv. Faktisk stemmer unge efterkommere ikke væsentlig mere end deres forældre, selv man tager højde for deres unge alder, på trods af at denne gruppe i modsætning til indvandrere typisk er opvokset i Danmark og har gået i det danske uddannelsessystem (Bhatti & Hansen 2010a). Det viser igen, at den sociale arv i politisk deltagelse ikke bliver brudt.

Udover de faktorer der er vist i figur 2 har også bopælsanciennitet betydning. Når man flytter, sænkes ens valgdeltagelse midlertidigt, idet ens tilknytning til det nye lokalområde og den evt. nye kommune skal etableres (Highton 2000). Det har særlig betydning for de unge, der typisk er mobile i perioden, hvor de flytter hjemmefra. Dvs., at ikke alene betyder det, at man flytter fra sine forældre, at man mister en positiv påvirkning fra det primære sociale netværk – ens valgdeltagelse mindskes også af det, at man flytter i sig selv. Det gælder især, hvis man flytter kommune, idet man ikke med det samme har det samme kendskab til lokalpolitikken i den nye kommune, som man har til lokalpolitikken i den kommune, hvor man er vokset op.

De ældre – den gradvise afkobling fra det sociale netværk

Vores samfund bliver ældre, idet de store efterkrigsårgange er ved at nå pensionsalderen. Vi kan således i fremtiden forvente, at andelen af vælgere over 70 år gammel vil blive stadig større og større. Da valgdeltagelsen falder drastisk fra det 70. leveår, vil den lave valgdeltagelse blandt de ældre medborgere blive en markant faktor, som endda kan få den generelle valgdeltagelse til at falde. Figur 3 præsenterer de vigtigste effekter, som påvirker valgdeltagelsen for de ældre.

Figur 3. Centrale effekter på valgdeltagelsen for vælgere, som er ældre end 60 år

Ændringerne i sandsynligheder er beregnet ud fra en binomial logistisk regression. Ændringerne svarer til partielle effekter for de enkelte variable. Referencekategorier er: ikke samboende, gift, ikke i arbejde, ingen hjemmeboende børn, kvinde, grundskole, dansk herkomst og dansk statsborgerskab. Variablene er holdt konstante ved deres middelværdi – 0,65 (samboende), 0,19 (enke/enkemand), 0,14 (skilt), 0,07 (aldrig gift), 0,28 (i arbejde), 0,02 (hjemmeboende børn), 0,46 (mand), 0,02 (studentereks.), 0,36 (faglig uddannelse), 0,16 (kort- og mellemlang), 0,05 (lang videregående), 0,03 (nydansker, vestlig), 0,02 (nydansker, ikke-vestlig), 0,01 (vestligt statsborgerskab), 0,01 (ikke-vestligt statsborgerskab). I modellen er foruden de ovenfor viste variable også kontrolleret for alder, indkomst, uddannelse, kommune- og adresseanciennitet (se Bhatti & Hansen 2010c).

De ældre, som er samboende, har seks procentpoint større valgdeltagelse end dem, som bor alene. Forklaringen skal findes i, at det være to, gør det lettere at holde hinanden op på at huske at stemme. En lignende effekt findes for civilstand. Hvis de ældre er enke eller skilt, stemmer de henholdsvis fire og 11 procentpoint mindre, end hvis vælgeren er gift (se også Wolfinger & Rosenstone 1980). Dette skyldes sandsynligvis, at typen af netværk, man indgår i, er vigtig. Ægteskaber kan til dels tænkes at være udtryk for særligt tætte bånd, ligesom det at være gift ofte også åbner op for et bredere netværk via partneren. En ligeledes positiv netværkseffekt opstår ved at være i arbejde. Er man det, øges sandsynligheden for at stemme med seks procentpoint.

Der er også en positiv effekt af højere uddannelsesniveau, men effekten er vel at bemærke den mindste blandt de grupper, vi har undersøgt. Selvom højere uddannelse leder til

højere valgdeltagelse blandt de ældste vælgere, synes effekten således at være aftagende med alderen.

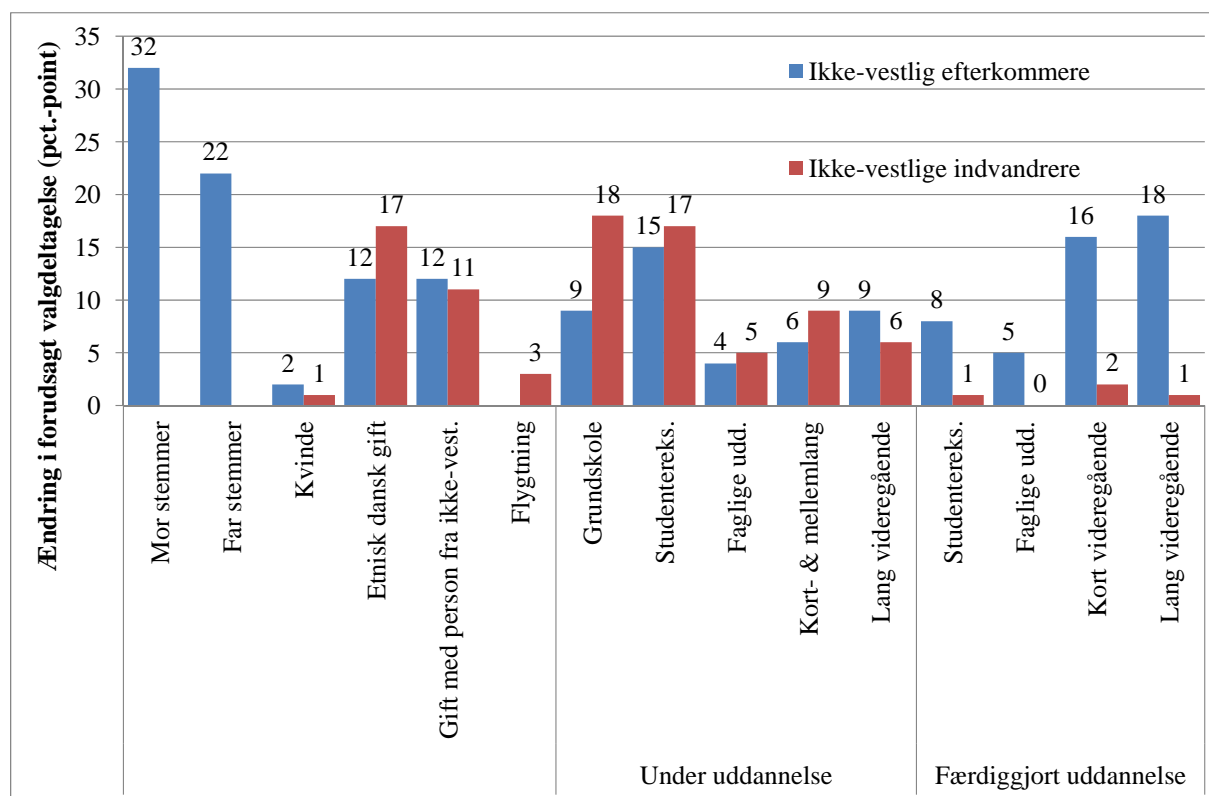
Som vi så det for de unge, stemmer nydanske ældre markant mindre end andre ældre, selv når vi tager højde for deres uddannelsesniveau mv. På den ene side er det ikke overraskende, da stort set alle de ældre nydanskere vil være første generation i Danmark. På den anden side har de typisk haft længere opholdstid i landet end yngre indvandrere, hvilket kunne have påvirket positivt.

En sidste ting der er værd at fremhæve i relation til de ældre er, at ældre mænd kun stemmer et procentpoint mere end ældre kvinder, når vi holder andre faktorer konstante. Hvis vi ikke kontrollerer for de forskellige socio-demografiske variable, er forskellen på hele fem-seks procentpoint i mændenes favør. En af forklaringerne på denne forskel – udover at mændene i de ældre generationer er betydeligt bedre uddannede end kvinderne – er, at kvinder har længere middellevetid end mænd og gennemsnitligt gifter sig med ældre mænd. Derfor lever kvinderne længere alene end omvendt. Vi ser altså ligesom for de unge, at et opbrud i sociale relationer kan have en betydelig effekt.

Ikke-vestlige nydanskerne – den negative sociale arv

Som figur 1 viste, stemmer indvandrere og efterkommere væsentligt mindre end etniske danskere. Som tidligere analyser i projektet har vist, er afstanden mellem de etniske danskere og nydanskere endda blevet kraftigt forøget i løbet af de seneste 12 år (Bhatti & Hansen 2010a). Særligt interessant er det, at efterkommerne ikke klarer sig markant bedre end deres forældre (se figur 1 samt Bhatti & Hansen 2010e). Selv hvis man tager højde for alder, køn og andre demografiske karakteristika, har ikke-vestlige efterkommere og indvandrere henholdsvis et efterslæb på 20 og 25 procentpoint i forhold til de etniske danskere (afstanden er mindre i figur 2, fordi denne tager højde for den sociale arv). Efterkommerne øger altså kun deres valgdeltagelse beskedent (fem procentpoint) i forhold til forældregenerationen, selvom de har gået i danske skoler og er blevet socialiseret i det danske samfund. Hvad har betydning for at nydanskerne stemmer, og hvordan kan det være, at det ikke går bedre? Figur 4 angiver hovedresultaterne for undersøgelsen af nydanskere.

Figur 4. Hovedeffekterne for nydanskernes valgdeltagelse

Ændringerne i sandsynligheder er beregnet ud fra binomiale logistisk regressioner. Ændringerne svarer til partielle effekter for de enkelte variable. Referencekategorier er: mor stemmer ikke, far stemmer ikke, mand, ikke gift, familiesammenført eller ophold begrunde i arbejde/studier, ikke under uddannelse og grundskole. Variable er holdt konstante ved deres middelværdi for henholdsvis indvandrere og efterkommere – 0,46 (mor stemte), 0,51 (far stemte), 0,50 og 0,52 (mand), 0,09 og 0,02 (etnisk dansk gift), 0,48 og 0,17 (gift med ikke-vestlig), 0,52 (flygtning), 0,01 og 0,02 (grundskole), 0,02 og 0,16 (studentereks.), 0,04 og 0,12 (faglig uddannelse), 0,04 og 0,12 (kort- og mellemlang), 0,01 og 0,02 (lang videregående), 0,14 og 0,20 (studentereksamen, færdiggjort), 0,25 og 0,11 (faglig uddannelse, færdiggjort), 0,16 og 0,08 (kort videregående, færdiggjort) 0,07 og 0,02 (lang videregående, færdiggjort). I modellen er foruden de ovenfor viste variable også kontrolleret for alder, indkomst, kommune- og adresseanciennitet (se Bhatti & Hansen 2010e).

Som det fremgår af figur 4, er den altoverskyggende afgørende faktor for efterkommernes valgdeltagelse (ligesom for de etiske danske unge) deres forældres valgdeltagelse – altså den sociale arv. Effekten af den sociale arv er endda en anelse større for nydanske unge i forhold til danske. Stemmer ens mor, øges ens egen sandsynlighed for at stemme med 32, mens det tilsvarende tal for fædre er 22 procentpoint. Så stærke sammenhænge finder man sjældent i samfundsvidenskaben. I den sociale arv ligger en væsentlig del af forklaringen på efterkommernes relative beskedne forbedring i forhold til forældrene på den demokratiske integration. Den sociale arv er meget stærk for alle grupper, og når efterkommernes forældre stemmer meget mindre (ca. 30 procentpoint) end de etniske danskers forældre, betyder det uundværligt også, at efterkommerne kommer til at stemme mindre hyppigt end danske unge. Når man tager højde for forældrenes valgdeltagelse, mindskes forskellen mellem nydanske og

etniske danske unges valgdeltagelse betydeligt. Dvs., at forskellen i høj grad (om end ikke fuldstændigt) kan tilskrives den negative sociale arv fra nydanskernes forældre. Det er vigtigt, da det indikerer, at valgdeltagelsen ikke øges ”automatisk” markant over generationer (se dog appendikset et forbehold overfor denne konklusion) – der skal altså en aktiv integrationsindsats til at bryde den sociale negative arv for ikke-vestlige efterkommere.

En anden interessant effekt for nydanskere er giftemål. At være gift øger ens valgdeltagelse, da det medfører et stærkere socialt netværk, men at være gift med en etnisk dansker giver størst effekt. Det kan til dels skyldes, at de nydanskere der gifter sig med en etnisk dansker er de bedst integrerede. Dels kan det skyldes, at etniske danskere gennemsnitligt stemmer mere end nydanskere, hvorfor der ganske enkelt er en større positiv påvirkning fra ægtefællen. Det er i øvrigt interessant, at kvinder og mænd har stort set samme valgdeltagelse. Nydanske kvinder er endda nøjagtigt som danske kvinder en anelse mere demokratisk aktive end mænd.

Noget overraskende har flygtninge lidt højere valgdeltagelse end øvrige nydanskere. Det kan til dels skyldes at flygtninge bliver udsat for en større integrationsindsats end fx familiesammenførte. Dels kan det ganske enkelt skyldes, at en del flygtning er politisk forfulgte og allerede ved deres ankomst til landet mere politisk interesserede end nydanskere generelt.

Vi har også set på effekten af koncentrationen af nydanskere i et område – hvad man kan kalde en ghettoeffekt. Man kunne forestille sig en effekt i begge retninger. På den ene side kan man forvente, at nydanskerne i områder med høj koncentration af nydanskere vil stemme mindre end andre nydanskere, fordi det geografiske netværk består af personer, som i gennemsnit deltager mindre end befolkningen generelt. Det skyldes, at områder med høj koncentration af nydanskere også har en høj koncentration af lavere uddannede, arbejdsløse og i den hele taget mere socialt marginaliserede, men også at det politisk informationsflow i disse geografiske områder kan være mere rettet mod det oprindelige hjemland end mod det danske. Modsat vil nydanskerne, der bor i et område med en høj koncentration af etniske danskere, blive stærkt påvirket af normen om at stemme (Cho 1999; Cho et al. 2006). På den anden side kan man også forestille sig, at en høj koncentration af nydanskere vil virke mobiliserende, fordi netværket mellem nydanskere internt er stærkere end mellem nydanskere og danskere. Endnu vigtigere kan en kritisk masse med en given etnicitet føre til, at nydanske kandidater stiller op, hvilket igen styrker incitamentet til at stemme (Bhatti & Hansen 2010d; Fieldhouse & Cutts 2008).

Vores analyser tyder på en positiv mobiliseringseffekt af en høj koncentration

af nydanskere indenfor et valgdistrikt. Hvis andelen med ens egen etnicitet øges med et procentpoint, øges sandsynligheden for at stemme med 1,15 procentpoint. Det vil sige, at hvis andelen af en egen etnicitet øges med fx 10 procentpoint i valgdistriktet, stiger valgdeltagelsen med hele 11,5 procentpoint for denne etniske gruppe. Samtidigt viser analyserne også, at der ikke er nogen effekt af at øge andelen af nydanskere generelt i et geografisk område. Den positive effekt opstår altså kun, hvis der bor mange af samme etnicitet. Valgdeltagelsen stiger altså for fx tyrkerne, hvis andelen af tyrkere stiger i et geografisk område, men ikke hvis andelen af fx somaliere stiger. Det peger igen i retningen af det sociale netværks betydning for valgdeltagelse – et socialt netværk som her ikke synes at gå på tværs af etnicitet. Der skal dog tages det generelle forbehold, at undersøgelsen baserer sig på afstemningsstedsniveau og ikke mindre geografiske enheder som fx gader. Man kan ikke udelukke, at der kan være andre effekter, hvis der er høj koncentration af en given etnicitet indenfor mindre områder.

I det ovenstående har vi udelukkende beskæftiget os med den demokratiske integration af nydanskere på vælgerniveau. Som det fremgik, er valgdeltagelsen for nydanskere lav og faldende. Ser man på kommunalbestyrelsesniveau – altså den politiske elite – er det imidlertid et andet billede, der tegner sig. De nydanske kandidater prioriteres op ad listerne af vælgerne i forhold til den placering de tildeles af partierne – det gælder især de nydanske mandlige kandidater. Desuden er andelen af nydanskere i kommunalbestyrelserne stigende og nogle grupper – især de tyrkiske vælgere – er endda overrepræsenterede på det politiske niveau i forhold til gruppens størrelse. Generelt gælder det, at jo mere koncentreret en gruppe af nydanskere er, desto større sandsynlighed er der for, at den er repræsenteret i kommunalbestyrelsen (Bhatti & Hansen 2010d). Det er i fin overensstemmelse med fundet om, at nydanskernes valgdeltagelse er størst, når de bor geografisk koncentreret. Mobilisering af nydanskerne på kandidat- og vælgerniveau synes altså at gå hånd i hånd (Bhatti & Hansen 2010e).

Konklusion – at stemme smitter

Den helt centrale faktor for at forstå valgdeltagelsen er det sociale netværk, som vælgerne er en del af. For de unge gør især det at flytte hjemmefra en forskel, idet den positive tilskyndelse til at stemme fra forældrene svækkes, og den unge nye omgangskreds, der i gennemsnit stemmer mindre end forældrene, begynder at influere mere. Dette er en stor del af forklaringen på den faldende valgdeltagelse blandt de helt unge. Det sociale netværk omkring

at stemme er ikke blot tilknytningen til forældrene, men også den uddannelse de unge kan være i gang med, eller den husstand de bliver en del af, når de flytter hjemmefra.

For de ældre er det en vigtig faktor, om de er gift og samboende - to faktorer som åbner netværk over for omgivelserne og hjælper med at påminde de ældre om at stemme. Den positive effekt af uddannelse er til gengæld ikke helt så stor som blandt de yngre.

For ikke-vestlige efterkommere er påvirkningen fra forældrene endnu stærkere end for etniske danske unge. Men hvor danske unge påvirkes af deres forældres i gennemsnit høje valgdeltagelse, påvirkes ikke-vestlige efterkommere endnu stærkere af deres forældres relative lave valgdeltagelse. Den sociale arv derfor mere negativ for denne gruppe end for de etniske danske.

På kandidatsiden står det bedre til for nydanskernes repræsentation. Nydanske kandidater prioriteres opad partiernes lister ved kommunalvalget af vælgerne sammenlignet med partiernes opstillingsrækkefølge. Samtidig er enkelte nydanske grupper som fx tyrkerne overrepræsenteret i forhold til deres andel af befolkningen. Nydanskere opnår generelt bedst repræsentation, hvis de udgør en kritisk masse i en kommune, da det gør det realistisk at få en kandidat indvalgt. En lignende tendens ser vi også på vælgerniveau. Valgdeltagelsen stiger i afstemningssteder med en høj geografisk koncentration af bestemt etniske grupper. Er andelen af fx tyrkere stort i et område, øges denne gruppes valgdeltagelse således samtidig med, at der er større chance for, at en tyrker bliver valgt til kommunalbestyrelsen. Valgdeltagelsen øges ikke af en højere geografisk koncentration af nydanskere generelt. Den positive "ghettoeffekt" er altså kun at finde inden for samme etniske gruppe.

Analyserne har også bekræftet, at valgdeltagelsen stiger med uddannelsesniveaet (Elklit et al. 2000; 2005; Elklit & Togeby 2009 – se dog Bhatti & Hansen 2010f for et eksempel på at enkle professioner kan udgøre undtagelser). Det skyldes sandsynligvis både, at uddannelse er med til at åbne og introducere vælgerne til et mere ressourcestærkt socialt fællesskab, og at man typisk får større samfundsmæssig viden "foræret", når man tager en højere uddannelse.

Vi ser altså samlet set, at social arv og uddannelse er de vigtigste faktorer, der forklarer forskelle i valgdeltagelsen på tværs af grupper. Ønsker man derfor at øge valgdeltagelsen, må man søge at finde tiltag, der kan bryde den sociale arv og motivere yderligere uddannelse. Vores analyser viser, at netop ens netværk synes at have stor betydning for ens valgdeltagelse, idet man stemmer mere, hvis ens omgivelser og netværk gør (Nickerson 2008). Man kan derfor med fordel se valghandlingen som en social handling frem for en individuel handling og målrette eventuelle deltagelsesfremmende tiltag mod

familien, skoleklassen, husholdningen mv. frem for udelukkende at søge at påvirke det enkelte individ.

En central spørgsmål er, hvad man kan gøre for at øge den politiske deltagelse. Vi skal nedenfor blot nævne en række mulige initiativer (se Bhatti & Hansen 2010i). For de unges vedkommende er det oplagte sted at sætte ind i skolerne og på ungdomsuddannelserne. Som dokumenteret i denne rapport har vi i Danmark pt. svært ved at bryde den sociale arv i valgdeltagelsen, og folkeskolen og uddannelsesinstitutionerne er de mest oplagte steder, hvor man kan motivere unge, der ikke har den nødvendige opbakning hjemmefra. Det er også et af Folkeskolens væsentligste formål – jf. formålsparagraffen der sætter evnen til at forberede eleverne til deltagelse i folkestyret centralt. At tage fat i de unge i uddannelsessystemet har også den fordel, at man kan skabe en kollektiv norm om det at deltage, hvilket er afgørende, idet vi ved, at valg i høj grad er en social handling. Skolerne og ungdomsuddannelserne mv. gør allerede en stor indsats for at motivere de unge, men der er noget, der tyder på, at det bør være et endnu kraftigere hovedfokus i fremtiden.

Et andet muligt tiltag er, at man i lighed med mange andre vestlige lande kan finansiere partipolitisk uafhængige organisationer med det specifikke formål at skabe begejstring omkring den demokratiske proces hos de unge, nydanskere og andre grupper, der tenderer til at blive hjemme på sofaen. Disse organisationer holder typisk oplæg på skoler og gennem frivillige møder de udsatte unge borgere i deres nærmiljø – fx hvor de bor eller i fritidsklubber.

Et tredje tiltag – delvist relateret tiltag – der i en international kontekst har vist sig virkningsfuldt, er de såkaldte get-out-the-vote tiltag, hvor kampagnemedarbejdere partipolitiske uafhængige organisationer eller partierne selv direkte kontakter den enkelte vælger for at opfordre hende til at stemme op til et valg. De amerikanske erfaringer tyder på, at man kan øge valgdeltagelsen betydeligt ved disse tiltag, og at dør-til-dør kampagner (sekundært telefonkampagner), hvor der er en personlig kontakt mellem politikerne (sekundært kampagnemedarbejderen) og vælgeren, er de mest effektive (Green & Gerber 2008). Selvom sådanne tiltag umiddelbart kan virke kortsigtede, har deres effekt vist sig ganske stor, eftersom det at stemme i høj grad er et spørgsmål om vane, således at man ved at opfordre folk til at stemme ved et valg faktisk kan opnå en betydelig effekt adskillige valg frem. Indsatsen vil let kunne målrettes til de områder, hvor der er det største mobiliseringsbehov (dvs. lavest andel der stemmer i dag). Desuden har dør-til-dør kampagnerne vist sig at have den sideeffekt, at mobiliseringen spreder sig som ringe i vandet ved, at den person der er blevet kontaktet øger de andre individer i husstandens

sandsynlighed for at blive kontaktet (Nickerson 2008). Partiernes øgede fokus på dør-til-dør kampagner kan også bidrage til at øge valgdeltagelsen, da en sideeffekt af den partipolitiske mobilisering kan være en generel mobilisering. Der mangler dog forskningsmæssigt belæg i dansk sammenhæng for at vurdere effekten af at sådanne eventuelle tiltag i Danmark.

Endelig er et muligt tiltag at gøre det lettere at stemme. For de unges vedkommende kan man fx gøre det muligt at stemme på ungdomsuddannelserne i skoletiden, hvilket kan være med til at skabe en kollektiv ånd om det at stemme. For de ældres vedkommende kan det handle om at gøre større opmærksom på mulighederne omkring at stemme i eget hjem og sikre transport til valgstedet, idet mobilitet kan være et problem. Som et mere generelt tiltag har man i fx Sverige gjort det langt lettere at stemme før valgdagen (hvad vi i Danmark ville kalde en brevstemme) og på langt flere steder, hvor folk kommer til dagligt. Således bliver over en femtedel af de svenske stemmer afgivet før valgdagen. Da afstanden til valgstedet betyder noget, vil det givetvis være muligt at forhindre yderligere fald ved at stoppe lukningen af valgsteder – især i byområder.

Afslutningsvist skal det påpeges, at selvom denne rapport har fokuseret på de største udfordringer i valgdeltagelsen, har vi overordnet en sund demokratisk deltagelse. Det er imidlertid afgørende, at vi som samfund er opmærksom til de begyndende tendenser til udfordringer – især for nogle grupper – så vi på sigt kan bibeholde et levende demokrati.

Bilag 1: Smider vi integrations succeserne ud?

- om definition og selektion i danske integrationsstudier

Indledning

I mange analyser ønsker man at sammenligne indvandrere og efterkommere på en række indikatorer for integration for at se, om anden generation er bedre integreret end den første. En efterkommer er i de officielle statistikker (fx i Danmarks Statistik) defineret som en person, hvis begge forældre ikke både er af dansk oprindelse og er danske statsborgere. Dvs., at en person, som kun har én forælder af udenlandsk herkomst, er registreret som dansker (herefter ”dansk-efterkommer”), mens en efterkommer har to udenlandske forældre (herefter ”registreret efterkommer”). Dette kan potentielt have implikationer, når man sammenligner indvandrere og efterkommeres performance på en række integrationsvariable, idet registrerede efterkommere således er børn af en særlig gruppe indvandrere – nemlig dem der har valgt at gifte sig med en anden indvandrer. Eftersom det er tænkeligt, at netop de bedst integrerede indvandrere har større sandsynlighed for få børn med en person af dansk herkomst, kan man risikere at undervurdere efterkommernes performance, hvis de sammenlignes med gruppen af indvandrere som helhed (der jo både inkluderer deres forældre og dem, der har fået børn med en dansker).¹ Med andre ord: I vores definition af efterkommere udelukker vi de børn, der er en væsentlig del af integrations succeserne, fordi de netop kommer fra familier, hvor en af forældre er indvandrer og den anden dansk og ikke har to indvandrerforældre, som den gængse definition af efterkommere kræver. Vores definition medfører således, at når integrationen lykkes ved at en indvandrer får børn med en dansker, defineres deres børn bort fra efterkommerstatistikken.

I dette bilag diskuterer vi kort konsekvenserne af det tilsyneladende harmløse definitionsvalg på registerundersøgelsen af valgdeltagelse. Det grundlæggende spørgsmål er, hvor meget kommer vi til at undervurdere efterkommernes valgdeltagelse som konsekvens af, at børnene af de mest velintegrerede indvandrere ikke bliver registreret som efterkommere. Notatet er bygget op som følger. Først uddyber vi, hvori den potentielle udfordring med den eksisterende definition består. Dernæst gøres kort rede for den empiriske metode. Herefter følger tre korte empiriske analyser, der ser på forældrenes valgdeltagelse, børnenes valgdeltagelse samt børnenes valgdeltagelse kontrolleret for forældrenes valgdeltagelse og

¹ For enkelthedens skyld – og da en lignende selektion også er til stede blandt etniske danskere – holder vi barnløse udenfor diskussionen. Vi ser også udelukkende på anden generation af danskere og ekskluderer derfor børn af mindst én efterkommer.

øvrige karakteristika. Afslutningsvis summerer vi op og diskuterer, hvornår definitionen giver udfordringer.

Hvori består udfordringen?

Grundlæggende består den analytiske udfordring i, at kun nogle indvandreres børn defineres som efterkommere. Indvandrere, som får børn med danskere, vil få danske børn (dansk-efterkommere). Indvandrere, der får børn med andre indvandrere, vil få efterkommere (registrerede efterkommere). Er vi kun interesserede i efterkommere, er definitionen naturligvis underordnet, så længe at den svarer til vores underlæggende ide om, hvad en efterkommer egentlig er. Ønsker vi derimod at sammenligne indvandrere og efterkommeres integrationsperformance for at se, om der er fremskridt på tværs af generationer, er situationen straks værre, idet selektionen kan medføre, at de to grupper ikke er sammenlignelige. Det er næsten utænkeligt, at det at få børn med en dansker ikke er korreleret med integrationsperformance. Med andre ord: Børnene af de bedst integrerede ryger ud af statistikken. Når vi sammenligner indvandrere og efterkommere, vil det således se ud som om, der er mindre fremskridt fra generation til generation, end det i virkeligheden er tilfældet.

Lad os illustreret med et hypotetisk eksempel. Halvdelen af alle indvandrere er gift med andre indvandrere – resten med danskere. Den første gruppe (indvandrere gift med indvandrere) har en valgdeltagelse på 40, mens den sidste gruppe (indvandrere gift med danskerne) har en på 60 pct. - dvs., halvdelen (50 pct.) af alle indvandrere stemmer. Lad os så sige, at 45 pct. af alle registrerede efterkommere stemmer. Sammenligner man indvandrere samlet set med registrerede efterkommere, vil man tro, at der er et fald i deltagelsen på tværs af generationer på fem procentpoint (45 pct. sammenlignet med 50 pct.). Den sande historie er imidlertid langt mere positiv, idet efterkommerne bør sammenlignes med deres forældres 40 pct. og ikke de 50 pct., der også inkluderer de indvandrere, der har giftet sig med en dansker og hvis børn ud fra den gængse definition registreres som danskere.

Ovenstående er selvfølgelig et tænkt eksempel. Lad os se hvordan virkeligheden ser ud på valgdeltagelsesområdet ved kommunalvalget 2009. Effekterne på andre områder kan meget vel være større eller mindre.

Empirisk strategi

I registerundersøgelsen om valgdeltagelse er angivet indvandrerstype – om man er registreret som dansker, indvandrer eller efterkommer. Det er denne variabel, der normalt anvendes til at sammenligne indvandrere og efterkommere. Efterkommere er her kun personer, hvis forældre begge ikke er af dansk oprindelse. Imidlertid har vi også i datasættet forældrenes afidentificerede personnummer. Det anvender vi til at matche alle forældre og børn i datasættet. Herefter kan vi generere den gruppe af danskere, der kun har én forælder af anden etnisk herkomst end dansk. Gruppen kan vi nu sammenligne med hele gruppen af efterkommere for at se, om den performer bedre.²

For simplicitetens skyld koncentrerer vi os i dette notat alene om personer af ikke-vestlig oprindelse. Dvs. personer med herkomst uden for Danmark, EU, Norden og andre vestlige lande.

Stemmer dansk-efterkommernes forældre mere end registrerede efterkommernes forældre?

Den overordnede hypotese er altså, at ikke-vestlige, der får børn med en anden ikke-vestlig, ikke er et tilfældig udtræk af alle ikke-vestlige (der får børn). Hvorvidt det er rigtigt lader sig relativt let afprøve. I tabel 1 er angivet valgdeltagelsen for fædre og mødre til henholdsvis personer med én ikke-vestlig indvandrer som forælder og to ikke-vestlige som forældre.

Tabel 1: Valgdeltagelsen for personer af ikke-vestlige oprindelse efter om deres børn er registreret som ikke-vestlige efterkommere.

	Valgdeltagelse mor (hvis ikke-vestlig)		Valgdeltagelse far (hvis ikke-vestlig)	
	pct.	N	pct.	N
Dansk-efterkommere	53,6	3.246	50,9	4.640
Efterkommere	44,0	14.669	50,6	13.265
Registrerede efterkommere, genereret	45,3	13.086	50,7	12.821

² En begrænsning i vores datasæt er, at vi kun har data fra 44 kommuner. Derfor er det ikke muligt at matche alle børn med deres forældre. Dette kunne potentielt skævvride analysen, hvis den gruppe der kan matches afviger fra den samlede gruppe af dansk-efterkommere. For at sikre os at det ikke er dette, der driver evt. forskelle mellem dansk-efterkommere og registrerede efterkommere, generere vi også en registreret efterkommergruppe ud fra datasættet. Vi kalder denne gruppe for registrerede efterkommere genererede og er basalt set de registrerede efterkommere, som også har forældre i samplet.

Mens der ikke er betydelig forskel for fædrene, er forskellen for mødrene dramatisk. En ikke-vestlig indvandrerkvind, der får børn med en ikke-dansk indvandrermand, har en valgdeltagelse på omkring 45 pct. eller 9-10 procentpoint mindre end indvandrerkvinder, der får børn med en dansk mand. Det implicerer, at vi ved vores definition af efterkommere selekterer på forældrenes demokratiske integration. De demokratisk velintegrerede bliver regnet som indvandrere, men deres børn er ikke med i de gængse analyser af efterkommere. Det er interessant, at det primært er for indvandrerkvinder, som får børn med danske mænd, hvor selektionen er til stede. Indvandrerkvinder i blandede ægteskaber adskiller sig således mere for indvandrerkvinder generelt på valgdeltagelsen end indvandrermand.

Stemmer dansk-efterkommerne mere end efterkommerne?

Vi har altså ovenfor set, at indvandrekvinder, der får børn med en dansker, stemmer betydeligt mere end en kvinde, der får børn med en anden indvandrer. Med andre ord: De registrerede efterkommernes forældre stemmer betydeligt mindre end dansk-efterkommernes forældre. Hvad så med efterkommerne og dansk-efterkommerne selv? Tabel 1 angiver valgdeltagelsen for dansk-efterkommere (henholdsvis med ikke-vestlig far, med ikke-vestlig mor samt alle dansk-efterkommere) og registrerede efterkommere (henholdsvis alle og dem med begge forældre i samplet).

Tabel 2: Valgdeltagelsen opsplittet på efterkommerkategori.

	Valgdeltagelse i pct.	N
Dansk-efterkommere med ikke-vestlig far	46,0	6,229
Dansk-efterkommere med ikke-vestlig mor	47,0	4,560
Dansk-efterkommere, alle	46,4	10,804
Registrerede efterkommere	31,7	17,537
Registrerede efterkommere, genereret	32,1	14,788

Summen af N for dansk-efterkommere med henholdsvis en ikke-vestlig mor og en ikke-vestlig far er 15 større end antallet af dansk-efterkommere i alt, idet et begrænset antal forældre ikke har ikke-vestligt statsborgerskab, selvom de ikke er af vestlig oprindelse.

Forskellen er endnu større, end den var for forældrene. Personer med kun én forælder af ikke-vestlig herkomst har en valgdeltagelse på 46 pct., hvilket er forholdsvis pænt givet, at der er tale om en gruppe med en gennemsnitsalder på omkring 29 år (en gennemsnitlig etnisk dansker på 29 år har en valgdeltagelse på 57 pct.). Efterkommere – uanset hvordan vi måler dem – har en valgdeltagelse på hele 14 procentpoint mindre, altså 32 pct.. Vi kommer altså til kraftigt at undervurdere børn af indvandreres faktiske valgdeltagelse ved kun at kigge på dem, der er børn af to indvandrere. Dansk-efterkommernes væsentlig bedre performance

skyldes naturligvis til dels, at den ene af deres forældre er dansker, hvilket trækker deres deltagelse op, og dels at den anden forælder på trods af sin status som indvandrer stemmer hyppigere end den gennemsnitlige ikke-vestlige forælder.

Et enkelt forbehold må dog tages i forhold til de ovenstående beregninger. Der er tale om rå sammenligninger, og der er således ikke taget højde for, at grupperne kan variere på demografiske karakteristika, der er urelateret til integrationen, men relaterede til valgdeltagelse – dvs., alder og køn. Nedenfor korrigerer vi for dette i en multivariat analyse. Vi inkluderer kun alder og køn, da variable som uddannelse og indkomst også er performancevariable, der kan være påvirket af forældrenes ressourcer. Tog vi sådanne variable med, ville vi undervurdere effekten af selektionen.

Tabel 3: Valgdeltagelsen som funktion af demografiske variable.

	(1)		(2)	
	Logistisk koef.	pct.-point ændring	Logistisk koef.	pct.-point ændring
Mand	-0,08*** (0,00)	-2	-0,08*** (0,00)	-2
Alder i 1.000 dage	0,20*** (0,00)	-	0,20*** (0,00)	-
Alder i 1.000 dage ²	-0,01*** (0,00)	-	-0,01*** (0,00)	-
Dansk-efterkommer	-0,26*** (0,02)	-6	-0,26*** (0,02)	-6
Registreret efterkommer	-0,70*** (0,02)	-17		-16
Efterkommer genereret, genereret		-	-0,65*** (0,02)	-
Konstant	-0,50*** (0,01)	-	-0,50*** (0,01)	-
N	2.315.345		2.315.345	
McFadden R ²	0,039		0,038	
Chi2	70.104		69.954	
Log likelihood	-1.448.098		-1.448.366	

Robuste standardfejl klusterede på husstandsniveau i parentes. Effekten i kolonnen efter den logistiske koefficient er den procentvise effekt af at ændre variabelen en halv enhed under gennemsnittet til en halv enhed over gennemsnittet, når de andre variable holdes konstant på deres gennemsnit (alder er sat til 4000 dage ældre end 18 år og alder² til 16.000 dage) og procentvise effekt af at gå fra referencekategorien til variabelen, når vi har at gøre med en dummy. Referencekategorien er danskere. * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001.

Som det fremgår af tabellen, stemmer begge grupper af efterkommere mindre end danskere, når deres demografiske karakteristika tages i betragtning – 6 procentpoint for dansk-efterkommere og 17 procentpoint for registrerede efterkommere. Imidlertid stemmer de

registrerede efterkommer hele 11 procentpoint mindre end dansk-efterkommerne og ligger således i deres valgdeltagelse betydeligt tættere på de etniske danske end på de registrerede efterkommere. Selektionen ved at ekskludere denne gruppe fra efterkommerne er derfor betydelig.

Selektion vs. integration i anden generation

De danske-efterkommeres bedre performance skyldes uden tvivl, at deres forældre har større ressourcer – både grundet én dansk forælder og grundet en godt integreret ikke-vestlig forælder. Samtidig er det dog muligt, at det at have en dansk forælder også betyder, at man er bedre til at overvinde den sociale arv end registrerede efterkommere. Dette undersøger vi nedenfor ved at kontrollere for en lang række af forældrenes karakteristika og valgdeltagelse.

Tabel 4: Valgdeltagelse som funktion af demografi samt forældrenes valgdeltagelse og demografi

	(3)		(4)	
	Logistisk koef.	pct.-point ændring	Logistisk koef.	pct.-point ændring
Mand	-0,26*** (0,01)	-6	-0,26*** (0,01)	-6
Alder i 1.000 dage	-0,02*** (0,00)	-	-0,02*** (0,00)	-
Alder i 1.000 dage ²	0,01*** (0,00)	-	0,01*** (0,00)	-
Dansk-efterkommer	-0,30*** (0,03)	-7	-0,30*** (0,03)	-7
Registreret efterkommer	-0,43*** (0,02)	-11		-11
Registreret efterko., genereret		-	-0,43*** (0,02)	-
Far stemte	0,56*** (0,01)	14	0,56*** (0,01)	14
Mor stemte	0,81*** (0,01)	20	0,81*** (0,01)	20
Mor Grundskole	0,21*** (0,02)	5	0,21*** (0,02)	5
Mor Gymnasial uddannelse	0,11*** (0,01)	3	0,11*** (0,01)	3
Mor Kort- & ml. videregå.udd.	0,34*** (0,01)	8	0,34*** (0,01)	8
Mor Lang videregående udd.	0,49*** (0,02)	11	0,49*** (0,02)	11
Mor Indkomst i 100.000 DKK	0,02*** (0,00)	1	0,02*** (0,00)	1
Alder mor i år	0,04*** (0,01)	-	0,04*** (0,01)	-
Alder mor i år ²	-0,00*** (0,00)	-	-0,00*** (0,00)	-
Far Grundskole	0,15*** (0,02)	4	0,15*** (0,02)	4
Far Gymnasial uddannelse	0,06*** (0,01)	1	0,06*** (0,01)	1
Far Kort- & ml. videregå. udd.	0,21*** (0,01)	5	0,21*** (0,01)	5
Far Lang videregående udd.	0,32*** (0,01)	8	0,32*** (0,01)	8
Far Indkomst i 100.000 DKK	-0,00 (0,00)	-0	-0,00 (0,00)	-0
Alder far i år	-0,03*** (0,01)	-	-0,03*** (0,01)	-
Alder far i år ²	0,00*** (0,00)	-	0,00*** (0,00)	-
Konstant	-1,91*** (0,14)	-	-1,91*** (0,14)	-
N		549.827		549.827
McFadden R ²		0,084		0,084
Chi2		44.655		44.654
Log likelihood		-338.153		-338.157

Robuste standardfejl klusterede på husstandsniveau i parentes. Effekten i kolonnen efter den logistiske koefficient er den procentvise effekt af at ændre variabelen en halv enhed under gennemsnittet til en halv enhed over gennemsnittet, når de andre variable holdes konstant på deres gennemsnit (alder er sat til 4 og alder² til 16, mens forældrenes alder² er sat til forældrenes gennemsnitlige alder i anden) og procentvise effekt af at gå fra referencekategorien til variabelen, når vi har at gøre med en dummy) * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001.

Forskellen mellem dansk-efterkommere og registrerede efterkommere falder ikke overraskende drastisk i tabel 4 sammenlignet med tabel 3, men der er stadig en forskel på 4 procentpoint mellem de to grupper. Det implicerer, at selvom hovedparten af forskellen mellem grupperne skyldes forældrenes karakteristika, er dansk-efterkommerne også bedre til at overvinde den sociale arv end de registrerede efterkommere. En mulig forklaring kan være, at det at have mindst dansk forælder giver større adgang til et dansk netværk, hvilket måske kan bidrage til løfte barnet udover sin sociale arv.

Diskussion

Vi har i dette bilag redegjort for, at den nuværende definition af efterkommere kan give udfordringer, når vi ønsker at undersøge, hvordan performance på integrationsparametre udvikler sig over generationer. Det skyldes basalt set, at alle indvandrere er registreret som indvandrere, mens kun børn hvor begge forældre er indvandrere bliver registreret som efterkommere. Derved ryger børnene af de bedst integrerede ud af statistikken – vi smider succeserne væk. Det betyder uundværligt, at vi undervurderer, hvor godt anden generation klarer sig relativt til den første.

Vi har i dette bilag beregnet størrelsen af problemet på valgdeltagelsesområdet. Indvandrerkvinder, der får børn med andre indvandrere, har en valgdeltagelse, der er næsten 10 procentpoint lavere end de kvinder, der får børn med danskere (for mændene er forskellen yderst beskedent). Blandt efterkommerne kan vi også se forskel i performance. Registrerede efterkommere stemmer 14 procentpoint mindre hyppigt end børn af én indvandrer (forskellen er 11 procent, når man tager højde for demografiske karakteristika). Det skyldes naturligvis til dels den positive påvirkning fra den danske forælder og dels, at indvandrerforælderen stemmer hyppigere end andre indvandrere. Dansker-efterkommerne har en valgdeltagelse, der ligger tættere på deres danske jævnaldrende, end på de registrerede efterkommere. Endelig blev det fundet, at der er forskelle på de to grupper, selvom når man tager højde for forældrenes deltagelse og karakteristika. Dvs., at ikke alene kommer dansker-efterkommerne fra mere ressourcestærke baggrunde end registrerede efterkommere – de er også bedre til at overvinde deres sociale arv - selv når man tager højde for deres forældres karakteristika, stemmer de 4 procentpoint hyppigere).

Definitionsproblematikken er aktuel, når vi ønsker at sammenligne på tværs af generationer. Den medfører naturligvis også, at efterkommere absolut set klarer sig dårligere,

end hvis man opererede med en bredere definition. Selektionsproblematikken vil blive endnu tydeligere, hvis man også opererer med 3. generation af indvandrere, idet der sandsynligvis ligger sig en endnu stærkere selektion i, at to efterkommere får børn med hinanden. Dermed også sagt at man med den nuværende definition af efterkommere smider succeserne væk, samtidigt med at man vurderer integrationsindsatsen på en gruppe, der bliver stadig mere afsondret gruppe fra den større gruppe af danskere, når det kommer til ægteskabsmønstre.

Ønsker man at vurdere effekten af indvandring som sådan i anden generation er billedet mere komplekst. Dansker-efterkommerne har lavere deltagelse end andre danskere, hvilket implicerer, at den danske forælder får børn med lavere deltagelse end andre danskere (samtidig med at vedkommende egen deltagelse sandsynligvis bliver lavere, da den positive påvirkning fra ægtefællen er mindre end for et rent dansk par).

Hvad kan man rent praktisk gøre for at modvirke skævvridningen fra definitionen? En oplagt mulighed er at følge dette notats eksempel. Dvs., at man som supplement til analyser af registrerede efterkommere også identificerer dansker-efterkommere, når man sammenligner på tværs af generationer. Alternativt kan man ekskludere de indvandrere, der indgår i blandede ægteskaber fra beregningen af indvandrergruppens performance. Sidstnævnte mulighed er en mere konservativ metode, da man således undgår at medregne det positive boost, som den danske forælder gennemsnitligt bidrager med i de blandede ægteskaber.

Definitionsspørgsmål på et så komplekst område som integrationen vil altid have analytiske implikationer, og ingen definition løser alle problemer. Som notatet viser, er det imidlertid afgørende, at vi er opmærksomme på de potentielle skævheder, der kan opstå som følge af den måde vores definitioner på området inkluderer og ekskluderer på ting, der samvarierer med de performanceindikatorer, vi er interesserede i.

Referencer

På hjemmesiden: www.cvap.polsci.ku.dk/valgdeltagelse findes alle de publikationer, der er udarbejdet fra projektet.

- Andolina, M., Jenkins, K., Zukin, C. & Keeter, S. (2003) Habits from Home, Lessons from School: Influences on Youth Civic Engagement, *PS: Political Science and Politics* 36(2): 275-280.
- Bhatti, Y. & Hansen, K. M. (2010a) Valgdeltagelsen ved kommunalvalget 17. november 2009. Beskrivende analyser af valgdeltagelsen baseret på registerdata, arbejdspapir 2010/03, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.
- Bhatti, Y. & Hansen, K. M. (2010b) *Leaving the nest and the social act of voting – revisiting the relationship between age and turnout among first-time voters*, paper præsenteret 1. oktober 2010 ved Pennsylvania State University.
- Bhatti, Y. & Hansen, K. M. (2010c) *The Process of Retiring from the Civic Duty of Voting. Analyzing Turnout among Elderly Voters*, paper præsenteret 1. oktober 2010 ved Pennsylvania State University.
- Bhatti, Y. & Hansen, K. M. (2010d) Nydanskernes repræsentation i kommunalbestyrelserne. Kapitel 5 i Elklit, J. & Kjær, K. (red.) KV09 – Kommunalvalg i Strukturreformens skygge? Odense: Syddansk Universitetsforlag, under udgivelse.
- Bhatti, Y. & Hansen, K. M. (2010e) Nydanskernes Valgdeltagelse – effekterne af familiestruktur og ghettoer. Kapitelbidrag i Elklit, J. & Kjær, K. (red.) KV09 – Kommunalvalg i Strukturreformens skygge? Odense: Syddansk Universitetsforlag, under udgivelse.
- Bhatti, Y. & Hansen, K. M. (2010f) The turnout of medical professionals. Klar til review.
- Bhatti, Y. & Hansen, K. M. (2010g) Public employees lining up for the polls - the conditional effect of living and working in same district, klar til review.
- Bhatti, Y. & Hansen, K. M. (2010h) Kommunalreformens betydning for den kommunale valgdeltagelse. *Politik* 12 (3): 6-16.
- Bhatti, Y. & Hansen, K. M. (2010i): Valgdeltagelsen blandt danske unge, arbejdspapir 2010/05, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.
- Cho, W. K. T. (1999) Naturalization, Socialization, Participation: Immigrants and (Non-) Voting. *Journal of Politics* 61, 4): 1140-1155.
- Cho, W. K. T., Gimpel, J. G. & Dyck, J. J. (2006) Residential Concentration, Socialization, and Voter Turnout. *Journal of Politics* 68(1): 156-167.

- Christakis, N. A. & Fowler, J. H. (2009) *Connected. The Surprising Power of Our Social Networks and How They Shape Our Lives*. New York: Little, Brown and Company.
- Denny, K. & Doyle, O. (2009): "Does Voting History Matter? Analysing Persistence in Turnout". *American Journal of Political Science*, 53(1): 17-35.
- Elklit, J., Møller, B., Svensson, P. & Togeby, L. (2000) *Hvem stemmer - og hvem stemmer ikke? En analyse af valgdeltagelsen i København og Århus ved kommunalbestyrelsesvalgene i 1997*, Århus: Magtudredningen.
- Elklit, J., Møller, B., Svensson, P. & Togeby, L. (2005) *Gensyn med Sofavælgerne. Valgdeltagelse i Danmark*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Elklit, J. & Togeby, L. (2009) "Where Turnout Holds Firm: The Scandinavian Exceptions", pp. 83-105 in DeBardeleben, J., Pammett, J.H. (ed.), *Activating the Citizen: Dilemmas of Citizen Participation in Europe and Canada*, New York: Macmillan.
- Fieldhouse, E., Tranmer, M. & Russell, A. (2007) Something about young people or something about elections? Electoral participation of young people in Europe: Evidence from a multilevel analysis of the European Social Survey. *European Journal of Political Research* 46(6): 797-822.
- Franklin, M. & Hobolt, S. (2010) Too Much Democracy? How Elections to the European Parliament Depress Turnout, unpublished working paper.
- Franklin, M. (2004) *Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies Since 1945*, New York: Cambridge University Press.
- Gerber, A.S.; Green, D.P. & Shachar, R. (2003) Voting May Be Habit Forming: Evidence from a Randomized Field Experiment. *American Political Science Review* 47(3): 540-550.
- Highton, B. (2000) Residential mobility, community mobility, and electoral participation. *Political Behavior* 22(2): 109-121.
- Highton, B. & Wolfinger, W. E. (2001) The first seven years of the political life cycle. *American Journal of Political Science* 45(1): 202-209.
- Meredith, M. (2009) Persistence in Political Participation. *Quarterly Journal of Political Science* 4(3): 187-209.
- Nickerson, D. W. (2008) Is voting contagious? Evidence from two field experiments. *American Political Science Review* 102(1): 49-57.
- Plutzer, E. (2002) Becoming a habitual voter: Inertia, resources, and growth in young adulthood. *American Political Science Review* 96(1): 41-56.
- Wolfinger, R. E. & Rosenstone, S. J. (1980) *Who Votes?* New Haven: Yale University Press.
- Wolfinger, N. & Wolfinger R. (2008) Family structure and turnout. *Social forces* 8(4): 1513-1528.